

La desmemòria dels polítics ☰

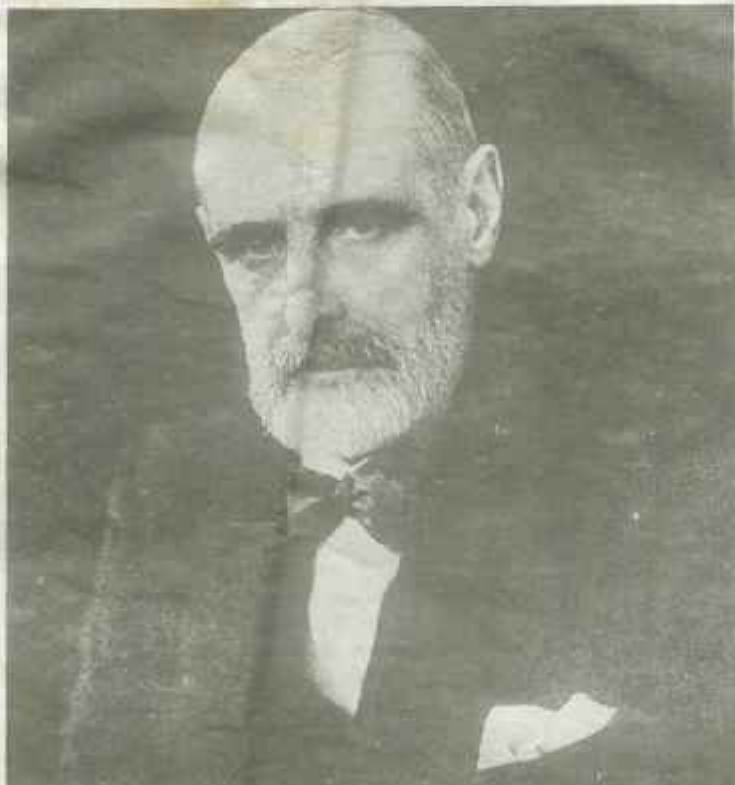
Un text inèdit de Cambó, de 1932, no citat a les seves 'Memòries', aporta nova llum sobre la relació del dirigent catalanista amb la Monarquia i la República

BORJA DE RIQUER

La localització d'un text desconegut de Francesc Cambó en el qual relata la seva actuació des de la caiguda de Primo de Rivera a la proclamació de la República, ens serveix per tornar a insistir en la poca fiabilitat que poden arribar a tenir les memòries dels polítics. Es tracta d'un document, inèdit i redactat en castellà, que es va escriure a finals de 1932. Cambó hi explica fets, actituds i situacions que no apareixen ni a les múltiples biografies que s'han publicat sobre ell ni tampoc a les seves *Memòries*, escrites entre 1944 i 1946. El nou relat aporta dades d'interès, moltes de les quals desconegudes, sobre els mesos que van precedir el 14 d'abril, una etapa de transició en la qual Cambó i altres polítics monàrquics no aconseguiren evitar la caiguda d'Alfons XIII.

Les principals novetats d'aquest text són: el gener de 1930, Cambó no va poder formar part del transcendental govern del general Berenguer, que succeïa al dictador, no a causa del càncer de gola que se li havia diagnosticat, com s'ha repetit abastament, sinó perquè hi va haver un ultimàtum al monarca del sector més dur del primoriverisme (generals Martínez Anido y Barrera, polítics anticatalanistes com el baró de Viver, el comte de Montseny i el marquès de Foronda). Segons Cambó, aquests "notificaron al Rey que mi participación en el gobierno sería como una declaración de guerra". Davant aquesta violenta situació, que evidenciava la força que encara tenia aquest sector ultra, Cambó va decidir no acceptar la invitació de Berenguer. En aquest escrit, Cambó indica que el càncer li va ser descobert en tornar a Barcelona, després de la seva estada a Madrid, i no abans.

Una altra diferència respecte de les seves memòries i biografies és que Cambó, tot i la seva greu malaltia, no va deixar de tenir una notable activitat política: així, l'abril de 1930 va intentar forçar la dimissió de Berenguer i amb Angel Ossorio y Gallardo va projectar un pla per convocar immediatament unes eleccions constituents amb una nova llei electoral. I, sobretot, en aquest text el polític catalanista vol fer palès que mantenia una tensa relació amb Alfons XIII. Per a Cambó, el rei "había roto el pacto entre la monarquía y el pueblo", "se había excedido en sus atribuciones" i s'havien d'exigir responsabilitats polítiques per la Dictadura. I afegia que durant aquells anys "había crecido en mí un sentimiento de máxima hostilidad" cap al rei. I això es veurà reflectit en una llarga entrevista que Cambó tindrà amb el mateix Alfons XIII, a l'hotel Claridge's de Londres, el dia 1 de juliol de 1930, entrevista que sorprenentment no apareix ni a les seves memòries, ni a cap de les seves biografies, on només en trobem una d'intransigent amb la reina Victòria Eugènia. Cambó explica que, després de set anys de no veure's, va trobar el monarca pessimista i gairebé penedit de la

Adalt, Francesc Cambó. A sota, el rei Alfons XIII. / EUROPA PRESS / EFE

seva actuació durant la Dictadura, i que ell li va retreure el seu comportament polític, el va advertir de la seva gran impopularitat, es va descartar com a possible president del govern, a causa de la seva salut, i va defensar la candidatura de Santiago Alba com la millor. A més, Cambó va plantejar al rei que la solució del plet català, amb la recuperació del projecte d'Estatut de 1918, era una condició prèvia perquè ell entrés en un govern algun dia. Igualment comenta que va renyar el monarca pel seu menyspreu a l'ús del català, la seva provocadora reivindicació de la figura de Felip V i "el otorgamiento real de títulos y mercedes a catalanes que no tenían más méritos que ser traïdores a su tierra". En aquest document també s'informa d'un episodi que tampoc surt a les seves memòries, ni a les seves biografies: en el curs d'una altra entrevista amb el rei, celebrada l'11 de febrer de 1931, Cambó explica que va trobar el monarca "amargado y decepcio-

nado", i que li va preguntar "qué me parecería a mí si convocase un plebiscito para que el pueblo decidiese, con un sí o con un no, si había de dejar la corona. Le respondo que puedo avanzarle el resultado: que éste sería en una gran mayoría en el sentido de que dejase la corona". Cambó ens

Per conveniència política, el líder de la Lliga va amagar el que pensava l'estiu de 1936

presenta, així, una imatge d'Alfons XIII realment patètica: afligit i mancat d'iniciativa. Semblava com perdut en un ambient polític de gran desconcert entre els mateixos monàrquics, cosa que explicarà l'escassa resistència davant dels fets del 14 d'abril. Cambó pretén dir-nos que el monarca se sabia gairebé desnonat —d'aquí la seva proposta de ple-

biscit— i que estava envoltat de polítics incapaces i pessimistes que l'abandonarien amb facilitat. Així, aquest relat de Cambó defensa la tesi que l'esfonsament del règim va ser a causa principalment de l'abandonisme dels polítics monàrquics.

Però aquest text de 1932 és clarament oportunista. Va ser redactat i pensat com a suport al retorn de Cambó a la política republicana, després d'un any i mig de còmode exili parisenc. A fi d'ajustar-se millor a la nova situació d'una Generalitat governada per les esquerres, Cambó havia d'oferir una imatge política el màxim de catalanista i el mínim de monàrquica. Havia de destacar que a causa del seu catalanisme havia estat vetat el 1930 pels durs primoriveristes; que ell havia censurat al rei la seva actuació i el seu anticatalanisme; que el seu partit, la Lliga, sempre havia plantejat l'exigència autonòmica com una prioritat política, al marge de si el règim fos la monarquia o la república. La voluntat d'oferir aquesta imatge moderada i accidentalista ens explica també per què en aquest text de 1932 Cambó no parla en absolut del Centro Constitucional, coalició dirigida per ell i formada a principis de 1931, precisament per salvar la monarquia.

En canvi, en les seves *Memòries*, escrites en els crítics moments en què el règim franquista s'havia d'enfrontar a la victòria dels aliats, a Cambó l'interessava ressaltar una altra imatge de si mateix. Llavors no convenia recordar alguns dels episodis esmentats. Després d'haver donat suport i finançat a Franco durant la Guerra Civil, i defensant ara l'opció de la restauració monàrquica, en la persona del comte de Barcelona, no era políticament correcte rescatar aquests records. El 1946, Cambó havia d'atenuar la seva hostilitat al rei, ocultar l'ultimàtum militar de 1930 i la seva comprensió inicial del règim republicà, i posar èmfasi en altres idees, com per exemple que ell ja havia previst que la República conduiria a la Guerra Civil. Per això també Cambó va amagar a les seves memòries el que realment pensava l'estiu de 1936. Com apareix a la seva correspondència privada amb Joan Ventosa, el seu íntim col·laborador, Cambó opinava el mateix 18 de juliol que "lo pitjor que podria passar avui a Espanya fora que una militarada o una reacció dretista prematura llençés del poder els homes del Front Popular". Considerava que la situació espanyola llavors no era tan crítica per justificar una rebel·lió militar, "que seria extemporània, prematura i torbadora". Evidentment, el 1946 recordar que havia pensat i escrit aquestes coses era políticament imprudent. Així escriuen les seves memòries alguns, o tal vegada molts, polítics. Les redacten ajustant els seus records a la conveniència política del moment.

Borja de Riquer i Permanyer és catedràtic d'Història Contemporània a la Universitat Autònoma de Barcelona.